

❖ عنوان پژوهش: امکان‌سنجی منطقه‌ای کردن ^۱ نظام یارانه‌های نقدی در ایران		
❖ نوع پژوهش:		
کاربردی ■	بنیادی □	توسعه‌ای □
❖ نوع خروجی حاصل از انجام پژوهش:		
طرح پژوهشی ■	گزارش کارشناسی □	سند سیاستگذاری □

لازم به ذکر است در چارچوب پژوهشی موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، منظور از طرح پژوهشی، سند سیاستگذاری و گزارش کارشناسی به شرح ذیل است:

«طرح پژوهشی»

طرح پژوهشی یکی از انواع قالب‌های تولید علمی محسوب می‌شود که منطبق با اصول علمی روش تحقیق انجام می‌شود.

«سند سیاست‌گذاری»

«سند سیاست‌گذاری»، گزارشی کوتاه، بی‌طرفانه و موجز در پاسخ به یک سؤال مشخص یا راجع به یک مسئله خاص است که استاندارد صلاحیت برای تهیه سند سیاست‌گذاری، افراد خبره هستند. این گزارش شامل سه بخش زیر می‌شود: بخش اول که به آن «خلاصه مدیریتی» خواهیم گفت، بر روی جلد گزارش، ضمن بیان مشکل در یک یا دو سطر، به ارائه راهکارهای اجرایی منطقی برای آن در حداکثر نصف صفحه می‌پردازد. بخش دوم که گزارش اصلی را تشکیل می‌دهد و در ۳ تا ۵ صفحه مطابق چارچوب تعیین‌شده تهیه می‌شود، «پیشنهادهای سیاست‌گذاری» نامیده می‌شود. بخش سوم که به تحلیل دقیق موضوع و ارائه اسناد پشتیبان آن می‌پردازد، «یادداشت سیاست‌گذاری» نام دارد. هر یک از این سه بخش برای اهداف خاص و مخاطبان ویژه خود تهیه می‌شوند.

«گزارش کارشناسی»

شامل ارائه یک گزارش کامل در خصوص یک موضوع خاص موردنظر است که به یک فرد مجری با سطح صلاحیت حداقل «محقق» واگذار می‌شود تا حداکثر طی ۳ ماه، گزارش مورد نظر را منطبق با فرمت ارائه‌شده تهیه و ارائه نماید.

«تعریف سطح خرد/متوسط/کلان»

طرح خرد- طرحی است که از حیث مبلغ سه برابر حد نصاب معاملات خرد موسسه می‌باشد.

طرح متوسط- طرحی است که از حیث مبلغ از معاملات خرد فراتر بوده و حداکثر ده برابر سقف حد نصاب معاملات خرد موسسه می‌باشد.

طرح کلان- طرحی است که از حیث مبلغ از سقف معاملات متوسط فراتر باشد.

^۱ چون در تقسیمات کشوری منطقه‌بندی وجود ندارد، پیشنهاد می‌شود برای بحث مناطق از دهک‌بندی ده‌گانه وزارت بهداشت یا از تقسیم‌بندی دیگر مثل روستایی- شهری استفاده شود.

❖ توصیف و بیان مسئله:

یکی از اهداف اساسی نظام‌های رفاه و تامین اجتماعی مقابله با خطر فقر و از میان بردن زمینه‌ها و پیامدهای آن است در همین راستا یکی از روش‌های قدیمی و کهن برای فقرزدایی نیز پرداخت یارانه است. به این ترتیب هدف از پرداخت یارانه، کمک به اقشار کم درآمد جامعه برای کاهش فقر و تحقق عدالت اجتماعی است.

در واقع از دهه ۱۹۷۰ با شکل‌گیری تفکر محوریت انسان در توسعه، سیاست‌های حمایتی در قالب دولت‌های رفاه در جهان، سیاست‌های یارانه‌ای و موارد مشابه سرلوحه برنامه‌های توسعه قرار گرفت. به بیان دیگر یارانه یکی از ابزارهای حمایتی دولت‌ها برای حمایت از اقشار آسیب پذیر و بخش‌های خاص تولیدی است.

بدین ترتیب در تمام نظام‌های اقتصادی موضوع رفاه و تامین اجتماعی حایز اهمیت بوده و بخشی از هزینه‌های جاری دولت به پرداخت‌های انتقالی برای حمایت از این اقشار اختصاص می‌یابد. ولی به مرور آن چه در زمینه پرداخت یارانه‌ها مورد غفلت قرار گرفت هدف‌گیری صحیح این سیاست‌ها بود؛ به نحویکه بیشتر کشورها یارانه‌ها را به صورت همگانی و عمومی پرداخت می‌کردند.

شواهد اقتصادی نشان‌دهنده آنست که این پرداخت همگانی و غیرهدفمند یارانه‌ها، بعضاً نه تنها در ارتقای درآمد و رفاه اقشار آسیب‌پذیر اثری ندارد، بلکه منافع آن بیشتر نصیب گروه‌های بالای درآمدی می‌شود. در ایران و بیشتر کشورهای در حال توسعه، پرداخت یارانه به صورت عام و فراگیر بوده و در بین عموم خانوارها توزیع می‌شود و این امر موج اختلال در اهداف حمایتی یارانه‌ها شده است. زیرا میزان بهره‌مندی خانوارهای فقیر در مجموع از برنامه‌های حمایتی دولت‌ها کم و به دلیل قدرت خرید بیشتر خانوارهای ثروتمند، میزان انتفاع آنها از یارانه نیز بیشتر است. لذا در اجرای سیاست‌های هدفمندسازی یارانه، شناسایی اقشار آسیب‌پذیر و هدایت منافع حاصل از حذف یارانه‌ها، اولین راه‌حل است. در واقع برنامه‌ی حذف یارانه‌های همگانی و جایگزینی یارانه‌های هدفمند، جزئی از برنامه تعدیل ساختار و تثبیت اقتصادی است که به تدریج در کشور نیز مورد استفاده قرار گرفت.

یکی از اهداف سیاست هدفمندسازی یارانه‌ها عادلانه‌تر کردن تخصیص یارانه‌ها و توزیع درآمد بوده است. در واقع هدفمندسازی ابزاری برای بهبود کارایی برنامه‌های فقرزدایی و سایر برنامه‌های توسعه اجتماعی است. در همین راستا منطقه‌ای کردن یارانه‌ها نیز یکی از مصادیق هدفمندی و تخصیص بهینه آن به جامعه هدف است لذا در این مطالعه سعی بر آن است که امکان‌پذیری منطقه‌ای کردن نظام یارانه‌ها مورد بررسی و واکاوری قرار گیرد.

مطالعه سیاست هدفمندسازی یارانه‌ها هم به لحاظ جایگاه آن در نظام رفاهی و هم به دلیل اثرگذاری از کانال‌های مختلف بر قدرت خرید خانوارها، فقر و توزیع درآمد و عرضه‌ی نیروی کار برای سازمان تأمین اجتماعی ضروری است.

❖ اهداف مورد نظر برای تحقیق:

◀ هدف اصلی

بررسی امکان‌پذیری منطقه‌ای کردن یارانه‌های نقدی بر حسب ویژگی‌های هر منطقه با تأکید بر توانمندسازی یارانه‌ها

◀ اهداف فرعی

۱- تدوین چارچوب عملیاتی برای پرداخت منطقه‌ای یارانه‌های نقدی؛

۲- بررسی آثار مثبت و منفی تغییر نظام یارانه‌ها از ملی به منطقه‌ای؛

۳- برآورد حجم گروه‌های هدف برای دریافت یارانه نقدی؛

۴- تدوین چارچوب اصلاحات نهادی مورد نیاز جهت منطقه‌ای کردن نظام پرداخت یارانه‌های نقدی.

...

❖ زمینه‌های استفاده و کاربرد نتایج تحقیق (کاربست آن در سازمان تامین اجتماعی یا حوزه رفاه و تامین اجتماعی):

۱- ایجاد زمینه‌های تصمیم‌سازی سیاست‌گذاری در زمینه تخصیص بهینه یارانه‌های نقدی

...

❖ محدوده مکانی و محدوده زمانی

❖ شرح خدمات مورد انتظار:

۱- مرور ادبیات نظری و مطالعات پیشین در خصوص هدفمندی یارانه‌ها؛

۲- بررسی تجربیات جهانی از هدفمندی یارانه‌های نقدی بر اساس شاخص‌های مکان محور و منطقه‌ای؛

۳- مقایسه خط فقر خانوار در استان‌های مختلف کشور به منظور شناسایی جامعه آسیب پذیر برای دریافت یارانه؛

۴- بررسی وضعیت رفاه خانوار شهری و روستایی پس از هدفمندی یارانه‌های نقدی؛

۵- ارائه ملاحظات و الزامات نهادی جهت منطقه‌ای کردن نظام یارانه‌ها؛

۶- تدوین چارچوب اولیه برای پرداخت یارانه‌های نقدی از طریق منطقه‌ای کردن یارانه‌ها.

❖ خروجی‌های مورد انتظار:

۱- چارچوب اولیه و عملیاتی جهت منطقه‌ای کردن یارانه‌های نقدی

کد سند:
شماره ویرایش:

۲-ملاحظات نهادهای منطقه‌ای کردن یارانه‌ها ...	
❖ مدت زمان محدودی اجرای پروژه (ماه): ۶ ماه	
❖ سطح مورد نظر برای اجرای طرح:	☐ خرد ☒ متوسط ☐ کلان